Тема 1 - Географско положени на България

Публикувано от **Simonsita** на **12.02.2010, 10.52**

ТЕМА 1.

ГЕОГРАФСКО ПОЛОЖЕНИЕ НА БЪЛГАРИЯ

1. Същност и особености на географското положение.

Географското положение изразява пространственото отношение на България спрямо други географски обекти /страни, региони, морета, протоци, големи реки и др./ с важно стопанско значение. Географското положение е системна категория и се състои от взаимосвързани и взаимозависими елементи. Едни от тях се променят , а други са относително постоянни /астрономическо, природно географско положение/. В пространствено отношение България се намира в Югоизточна Европа и в Североизточната част на Балканския полуостров. Тя е европейска, балканска, черноморска и дунавска страна. Това й географско положение я поставя на кръстопът спрямо Европа, Азия и Африка. Кръстопътното положение определя и нейното стратегическо място на политическата карта на Европа и Балканския полуостров, спрямо райони богати на суровини и световни пазари. Това определя и интереса на съседните държави, САЩ, Русия, Япония, страните от Западна Европа към нейната територия, както в миналото, така и на съвременния етап от нейното развитие.

2. Оценка на географското положение на България

В зависимост от обектите, географското положение може да бъде астрономическо, природно географско, икономогеографско и политикогеографско положение.

Астрономическото (математическо) географско положениесе определя спрямо главните земни координати - основния меридиан Гринуич и екваториалната окръжност. Чрез него се определят географската ширина /спрямо Екватора/ и географската дължина /спрямо Гринуич/. За астрономическото географско положение съдим по географските координати на крайните точки на България. Между тези точки по въздушна линия дължината на страната е около 520 км., а ширината - 330 км.

А)Географската ширина поставя страната ни по-близо до Екватора, отколкото до полюса. Това определя и особеностите на природните условия на страната. България заема южната част на умерения климатичен пояс с влияние на субтропика. Положението й на прехода между два климатични пояса се отразява върху климата, почвите, растителността и животинския свят. Всички те се характеризират с много голямо разнообразие. Астрономическото положение обуславя и сравнително големия ъгъл на падане на слънчевите лъчи, което определя страната ни като слънчева.

Б)Географската дължина определя часовото време в което се намира България. Положението й спрямо Гринуичкия меридиан я поставя в обсега на Източноевропейското часово време. Географската дължина е свързана и с климатичните процеси /с преобладаващия западно-източен въздушен пренос и свързаното с него количество на валежите/.

Природогеографското (физикогеографско) положение е в тясна връзка с астрономическото положение и отразява отношението на територията на страната ни към големите физикогеографски обекти - океани, морета, плавателни реки, планински вериги, равнини и др.

А)Водните обекти, оказващи влияние върху територията на страната, са Атлантически океан, Черно море и Средиземно море.

-Атлантически океан и Средиземно море имат голяма роля като климатичен фактор чрез циркулацията на океански въздушни маси, носени от Исландските и Средиземноморски циклони, формирани над тях. Влиянието на Средиземно море е определящо за формиране на климата в южните части на страната.

-Влиянието на Черно море е осезаемо в меридионална ивица с ширина около 40 км от брега. Това влияние определя специфичния черноморски климат, разнообразна флора и фауна.

-Река Дунав, като физикогеографски обект има значение за страната с водните ресурси, богатото видово разнообразие. Тези ресурси се използват за напояване, добив на електроенергия, промишлено водоснабдяване, риболов и др. Природно географското положение отразява и влиянието на планинските вериги, разположени извън територията на страната /Динарските планини и Карпатите/.

-Динаро-Пиндската планинска система изолира територията на страната ни от влиянието на Адриатическо и Западно Средиземно море, а Карпатите спират настъпващите от северозапад океански въздушни маси, като създават валежна сянка в Дунавската равнина. В заключение можем да кажем, че поради благоприятното природно географско положение на България от север на юг се наблюдава промяна в морфографските, климатични, почвени и растителни компоненти на природната среда. Това създава много благоприятни предпоставки за нейното стопанско развитие.

Икономогеографското положение включва транспортно, търговско и туристическо географско положение. Изразява отношението на страната ни към обекти, имащи значение за икономическото й развитие /това са райони богати на суровини, пазари, международни магистрали, световни и икономически общности, икономически връзки със съседни страни/.

А)Особено благоприятно е транспортното положение на България. Като част от Източна Европа, България се явява транспортен кръстопът и транзитна територия между Западна Европа, Близкия и Среден Изток и Средиземноморието. Тук се пресичат пътищата от ОНД към Южна Европа и Африка. През България преминават редица транспортни коридори: Германия – Чехия – Унгария – Румъния - България през Гърция и Турция /минаващ през "Дунав мост"/, Албания – Италия - бивша Югославия – Македония - България /свързва Адриатическо и Черно море/ и Рейн - Майн - Дунав. По тези транспортни коридори преминават международните магистрали от Западна и Централна Европа /през Белград – София - Свиленград/ за Близкия и Среден Изток /с клон до Багдат и Басра на Персийския залив/; от Балтийско море /през Москва – Киев – Букурещ – Русе - София - Солун/ за Егейско море и за Адриатическо море /София - Скопие - Драч/. С важно транспортно значение е пътят Кюстенджа – Варна – Бургас – Царево - Малко Търново - Истанбул. В транс европейската мрежа България е свързана чрез отсечките Берлин - Прага – Будапеща – София - Солун и Истанбул и отсечката Дуръс – Тирана – Скопие - София - Варна и Бургас. Основните транспортни направления,

пресичащи страната се дублират с железопътни линии. Освен това широкият излаз на България на Черно море я свързва с всички причерноморски страни. То предлага изключителни възможности за развитие на транспортната и товаро-разтоварната дейност чрез големите заливи Бургаски и Варненски. Чрез река Дунав страните от Източна Европа се свързват с вътрешните водни пътища на Западна Европа. Значението й нарасна особено след завършването на плавателния канал Рейн – Майн - Дунав. По реката се извършват комбиниран пренос на товари по схемата река-суша и река-море. За нормалното функциониране на транспортната мрежа на страната значение имат и гранично-контролните-пропускателни пунктове /ГКПП / с митници. В страната сега те са 19 /по границата със Сърбия -5, с Македония - 3, Гърция - 2, Турция - 2, Черно море -2, Румъния - 5/.

Търговското географско положение се развива през различните исторически етапи. В наши дни външната търговия е с европейска ориентация. Значително предимство ни носи членството в Световната търговска организация /есента на 1996г./, асоциирането ни към Европейския съюз, членството ни в Черноморската икономическа зона за сътрудничество и в икономическите организации на ООН. С важно стопанско значение са транзитните превози на хора, стоки и информация през територията на страната ни. Създадените безмитни зони в Драгоман, Видин, Бургас, Русе, Свиленград и Пловдив предоставят определени митнически и други облекчения, които стимулират развитието на търговията на територията на страната.

Благоприятното кръстопътно положение на България е от особено значение за развитието й като туристическа страна от световен мащаб. Големи са възможностите за развитие както на транзитния, така и на активния международен туризъм с цел почивка. Предпоставка за това са значителните природни и културно-исторически забележителности. В прехода към пазарно стопанство, обаче, благоприятното туристико-географско положение не се използва достатъчно.

Политико-географското (геополитическо) положение на страната е нейното отношение с политическите общности. То отразява нейното политическо обкръжение. От него зависят границите, големината и националната култура на страната.

Значението на съвременното военностратегическо и геополитическо положение трябва да се оценява в контекста на демократичните промени, настъпили в Източна Европа след 1989 г. След разпадането на Варшавския договор България търси нови пътища за осигуряване на военна и политическа сигурност, ново място в раздирания от конфликти Балкански регион. Новите военнополитически реалности изискват разработването на нова геополитическа стратегия на страната и утвърждаването на нови приоритети и принципи във външната и политика. Тя

трябва да гарантира сигурност на нейните граници и добри взаимоотношения с нейните съседи. Сегашното геополитическо положение й носи нови предимства, особено след асоцииране то й в Съвета на Европа /май 1992г./. Интегрирането на страната в евроатлантическите структури и европейското политическо пространство ще осигури политическа независимост и стопански просперитет на страната. От 1994г. започва изпълнението на инициативата “Партньорство за мир”, чрез която се преодолява съществувалата десетилетия военна конфронтация между Изтока и Запада.

Пряко свързани с политико-географското положение са и политическите граници на България. Те са особена категория, която се налага като необходимост на съвременния етап на обществено-икономическо развитие. Държавните ни граници до 1989г. имаха по-скоро бариерен характер поради блоковото разделение и противопоставяне в Европа и света. Това доведе до външнополитическа и икономическа изолация на страната от развитите европейски държави, до обезлюдяване на крайграничните територии. След 1989г. политическите граници постепенно изменят своя характер и функции. От разделителни, те постепенно се превръщат в обединяващи, интегриращи интересите, капиталите и усилията на съседните държави, така както са отношенията между демократични държави. Общата дължина на българските граници е 2245 км. От тях 1181 км. са сухоземни, 686 км. са речни и 378 км. са морски.

На север България граничи с Румъния. От устието на р.Тимок до гр.Силистра /470 км/ северната ни граница следи течението на р.Дунав. Към територията на страната принадлежат и 57 големи дунавски острови - Белене, Вардим, Богдан, Близнаци и др. Река Дунав създава големи възможности за развитие на водния транспорт. Тя е най-големият международен речен път, чрез който България се свързва със страните от Западна и Източна Европа. Това създава условия за оживени търговски връзки с тези страни. Дунавското крайбрежие създава възможност за развитие на редица промишлени отрасли, използващи вносни суровини и употребяващи много вода /производство на електроенергия, дървообработваща промишленост, химическа и др./. Във връзка с това е и голямото стопанско значение на пропускателните пунктове - фериботната връзка Видин - Калафат, Оряхово - Бекет, моста между Русе и Гюргево. Фериботният комплекс Оряхово - Бекет е най-големият ферибот в нашия участък на реката. Чрез него се осъществява най-пряка връзка между Солун и страните от Централна Европа. От 1994г. функционира и фериботна връзка между Русе и Гюргево на частното транспортно дружество “Комко”. В строителство е и фериботният комплекс "Лом - Раст”. Голямо е и стопанското значение на пристанищните комплекси в Лом, Видин и Русе. Чрез Ломското пристанище се осъществява транспортирането на внесените суровини и стоки за вътрешността на страната. Водите на р.Дунав се използват и за напояване.

Изградени са редица напоителни системи - Видинска, Козлодуйска, Свищовска, Беленска и др. От коритото на реката се добиват инертни материали, много разнообразно е рибното богатство на реката. Дунавското крайбрежие е обект на вътрешен и международен туризъм, свързан с намиращото се близо до гр. Силистра езеро Сребърна и стари исторически крепости и селища.

Сухоземната ни граница с Румъния преминава през Добруджа, започва от гр. Силистра и завършва до румънското село Вама веке, разположено на черноморския бряг /дълга 139 км./. Равнинният релеф на Добруджа позволява прокарването на шосейни и железопътни пътища. Тази граница се пресича от железопътната линия Разделна - Кардам – Меджидия - Унгени /най-късият път между България и ОНД/ и шосейния път Истанбул – Бургас – Варна - Констанца. Тук преминават електропровод от Украйна и газопровод от Русия.

Основен проблем е транс граничното замърсяване на градовете Никопол, Русе и Силистра и замърсяването на водите на р.Дунав. За разрешаването му се ангажират редица правителствени и неправителствени организации, както и правителствата на двете страни. Проблем е и осигуряването на безопасна работа на АЕЦ Козлодуй. Перспективите за развитие на северната ни граница са свързани със създаване на условия за увеличаване на стокообмена чрез зоните за свободна търговия /Видин и Русе/ и подобряване на транспортната система през границата.

Източната ни граница е изцяло морска. Започва от нос Картал /южно от Вама веке/ и завършва до устието на р.Резовска. Дълга е 378 км. Обхваща ивица от крайбрежните води с ширина 20км. Черно море има важно стратегическо значение. Чрез протоците Босфора и Дарданелите то ни свързва със Средиземноморието, а от там със Световния океан. Чрез Черно море се реализира 40% от вноса и 30% от износа на страната. По евтиния воден път се доставят в страната нефт, въглища, кокс, железни руди, дървен материал и др. По-голяма част от товаро-потока е от Русия и Украйна. Чрез ферибота Варна-Иличовск икономическите връзки се подобриха. Черноморското крайбрежие се превърна във важна промишлена зона. Развиват се отрасли на химическата промишленост, машиностроенето и др. Черно море е предпоставка за развитие и на риболова. Главни средища са Бургас, Варна и риболовната база в Созопол. Добиват се значителни количества сол, йодосъдържащи водорасли и др. Черноморското крайбрежие предоставя отлични условия за развитие на туризма. Освен морска рекреация, тук има възможност и за организиране на медицински туризъм, леко водолазен спорт, риболов и др. Развитието на границата ни е свързано и с редица проблеми. На първо място това е тежкото екологично състояние на Черно море, предизвикано от големите реки Дунав, Днепър, Днестър и др. Немалък дял в замърсяването имат и отпадъчните крайбрежни води от наша територия. Поради ограничената самопречиствателна способност на морето, силно е намаляло рибното богатство, а промените в

биоценозата заемат застрашителни размери. Освен това недостатъчни са транспортните връзки с вътрешността на страната, което довежда до недостатъчно използване на крайбрежните земи. Много сериозен проблем са свличащата, както и замърсяването на природните компоненти в района на Варна - Девня и Бургас.

На юг България граничи с Турция и Гърция. Границата ни с Турция /259 км./ започва от устието на р.Резовска, като на запад следи нейното течение. Преминава по билата на Странджа и Дервентските възвишения, пресича р.Тунджа и при Капитан Андреево достига до р.Марица. Южната ни граница с Гърция /дълга 493 км./ започва от р.Марица, пресича р.Арда, завива на запад и преминава през поредица от родопски ридове, седловината Маказа, минава близо до връх Циганско градище, следи вододела на р.Арда и Въча с беломорските реки и притоците на р. Места. Пресича реките Доспат и Места, изкачва се по планината Славянка, преминава р.Струма /близо до Кулата/ и по билото на Беласица стига до връх Тумба. Въпреки пресечения релеф, през тази граница преминават важни шосейни и железопътни пътища. През Турската граница преминават транзитните превози между Западна Европа и Близкия Изток. Част от пътя от Белград за Одрин и Инстанбул е отсечката Свиленград - Капитан Андреево - Къпъ Куле - Одрин. Важно е значението и на международният път Констанца – Варна – Бургас - Малко Търново - Лозенград за Истанбул. Проходът Маказа и долините на р.Места и Струма създават добри възможности за връзка с Егейско море. На границата с Турция са изградени две ГКПП /при Малко Търново и Капитан Андреево/. През 1993 г. се постигна договореност за откриване на нов ГКПП между с.Лесово /южно от Елхово/ и Хамзабейли. Освен това съществуват и стари пътища, които могат да бъдат възстановени. Например линията от Ямбол и Елхово може да продължи до Одрин, както и пътищата по долините на р.Места и Струма. Отношенията ни с двете южни съседки днес придобиват нови измерения. Добросъседските отношения се развиват като отчитат новите политически реалности. Основен проблем е замърсяването на водите на р.Марица и техния транс граничен пренос. Във връзка с това, а и с регулирането на водите на р.Струма и Места се подготвят съвместни проекти.

На запад България граничи с Македония и Сърбия. Границата е дълга 506 км. Започва от връх Тумба, пресича р.Струмешница, следи билата на планините Огражден, Малашевска, Влахина и Осогово, спуска се във Велбъжката седловина и достига връх Китка, пресича Крайщето, долината на р.Драговищица, следи билото на Милевска планина, пресича долината на р.Ерма, заобикаля Трънската котловина, пресича Руй планина, Завалска планина и долината на р.Нишава. Изкачва се по билото на Западна Стара планина, пресича седловината Връшка чука и се спуска по долината на р.Тимок. По нейното течение достига р.Дунав. На границата с Република Македония има изградени три ГКПП: при Златарево

/Петрич - Струмица/, Станке Лисичково /Благоевград - Делчево/ и при Гюешево /Кюстендил - Крива паланка - Скопие/. До момента няма ж.п. линия, свързваща Македония и България. Предстои изграждането на такава между Гюешево и Куманово. Готов е участъкът Куманово - Беляковци.

При Калотина границата се пресича от международната транспортна магистрала /жп и шосейна/ от Западна Европа през Белград и София за Истанбул и страните от Близкия Изток. Все още не се използват ефективно граничните пунктове между Кула - Зайчар и Брегово - Неготин. Не съществуват ограничения от българска страна за възстановяване на връзките между Белоградчик и Княжевац, Трън - Клисура и Драговищица - Босилеград. Свободната икономическа зона при Драгоман трябва да се използва по-ефективно в двустранните отношения между България и Сърбия. Крайграничните райони са с ниска степен на развитие на стопанската дейност, с лош демографски потенциал, с ниска степен на изграденост на социалната инфраструктура.

4.Формирането на българската територия през вековете.

В това отношение най-важната особеност, която дава отражение върху икономическото, политическото и културно развитие на страната е нейното кръстопътно положение /на границата между Европа и Азия/. Още по време на Първата Българска държава България изпитва влиянието на географския и исторически детерминизъм. Тя среща противодействието на Византия, която не допуска съществуването в съседство на друга държава. Това е една от причините за продължилото около два века византийско робство. Нова политико-географска обстановка на Балканите се създава след завладяването на Балканите и Южна Европа от турците. В продължение на векове България е в зависимост от османската феодална система, характеризираща се със силен централизъм. Ранно-феодалните отношения в Османската империя връщат българското обществено-икономическо развитие няколко века назад, което предопределя значителното и изоставане от Европейските страни. От края на XVIIIв. българското обществено развитие силно се влияе от т.н. Източен въпрос. Повече от два века Балканите и Европейския Югоизток са зона на съперничество между Русия и Западните Велики сили. Първият официален документ, който описва границите на българската държава е Султанският ферман от 1870 година. С него се създава българската екзархия. След Априлското въстание и Цариградската конференция /1876-1877г./ Великите сили очертават първите граници на българската народностна общност. След Руско-турската освободителна война /1877-1878г./ подписаният Санстефански мирен договор определя първите договорни, а същевременно и етнически граници на новата българска държава. В пределите на България са включени Южна Добруджа /до линията Черна вода - Мангалия/, Северна и Южна България и територията й възлиза на 160 хил.кв.км. На Берлинския конгрес /1878 г./ е подписан

Берлинският договор, който разкъсва Санстефанска България на две части - Княжество България /включва Северна България и Софийско с площ 63 хил.км^2 / и Източна Румелия /васална на Турция/. След Съединението на Княжество България и Източна Румелия /площ 98 хил.км^2/, границите на България се признават от всички Велики сили. Така България остава без излаз на Егейско море. След Балканската война и Лондонския мир /1913 г./, Турция връща на България около 23 хил.кв.км., а Македония е поделена между Гърция и Сърбия. Към България са присъединени Пиринска Македония и Западните покрайнини. Територията й възлиза на 111 хил.км^2. Неудовлетворението от крайните резултати на Балканската война предизвиква избухването на Междусъюзническата война. Тя завършва с поражение за България. Според решенията на Букурещкия мирен договор на България се отнемат Южна Добруджа /7700 кв.км./, Източна Тракия, Егейска Македония и Западните покрайнини. Територията й остава 103 хил.км^2 . Ньойският мирен договор отново разпокъсва страната ни, като от България се отнема Южна Добруджа /дадена на Румъния/, Западните покрайнини и Македония /присъединени към Сърбия/ и Източна Тракия /присъединена към Гърция/. По този начин от страната ни се отнемат около 50 хил.км^2 площ, населена с българи. През 1940 г. към България се присъединява Южна Добруджа /според Крайовската спогодба/. Територията на България възлиза на 111 хил.км^2. В периода 1941-1945 г. към България временно са присъединени Македония и Егейска Тракия, но след Парижкия мирен договор /1945г./ тези земи се връщат на Югославия и Гърция.

Новата геополитическа ситуация на Балканите и в Европа след 1990 г. налага съществени промени в междудържавните отношения. Държавните граници и приграничните територии се превръщат в контактни зони на интензивно сътрудничество. В резултат на това се извършва процес на регионално /балканско/ и континентално /европейско/ интегриране на балканските страни, включително и България.

Powered by
Bukvar.bg
© 2010-2024